

Sam Eggermont - The Culture Club

We zijn bolsters die losgepeuterd worden, maar naakt durft niemand ons aan te raken.

Ik ken Sam als iemand die zoekt naar een bevrijde toestand, maar niet om ongenaakbaar te worden, integendeel. Om ongecomplexiseerd te kunnen leven met zichzelf en met anderen. Leven met een absoluut minimum aan grenzen. Het land waar je dit zoekt heet 'Kunst'.

Oorsprong van de vorm

Het werk van Sam Eggermont gaat meteen naar de kern. Naar het punt waar cultuur uit natuur groeit en omgekeerd. Als ik kijk naar zijn werk, dan zie ik eenvoud, een subtiel kleurgebruik en – wat het voor mij doet denk ik – de spanning die opgewekt wordt tussen geometrie en natuurlijke vormen. Vormen die hij vindt in landsgrenzen, eeuwenoude decoratieve patronen, lichamen, planten, letters en in het werk van andere kunstenaars.

Al sinds het ontstaan van de avant-garde aan het begin van de twintigste eeuw was die zoektocht naar de oorsprong van de vorm één van de belangrijke pijlers voor vernieuwing. Het werk van Sam roept associaties op met Hans Arp, de stille avant-gardist die aan elke categorie ontsnapt en zijn leven wijdde aan de zoektocht naar oervormen. En met Piet Mondriaan, de schilder die de volledige weg van natuur naar abstracte geometrie heeft afgelegd in enkele jaren tijd. Dat zoeken naar de oorsprong van de vormen in zowel wiskunde als de natuur vind je ook terug bij de kunstenaars die voor Sam van groot belang geweest zijn: Henri Matisse, Wassily Kandinsky, Christian Dotremont, Zvi Goldstein en Philippe Van Snick.

Sam citeert vrij uit het werk van al deze kunstenaars, hij recycleert de grondstoffen waarmee ze aan de slag gingen, namelijk vormen. De van representatie bevrijde vormen van Kandinsky, de van betekenis bevrijde kalligrafie van Dotremont (logogrammen), de geometrische patronen uit de Arabische traditie... *Vorm is zo belangrijk in Sams oeuvre dat ik me nu de vraag stel waarom hij geen beeldhouwer is. Ik zal het hem eens vragen, maar ga er hier niet dieper op in, want die vraag doet geen recht aan het werk dat hij hier toont.*

De hand

Als ik naar een schilderij van Sam Eggermont kijk, dan zie ik niet alleen vorm maar ook de trage sensualiteit die de liefde voor het schilderen toont. Hoe kalm, subtiel en zelfs anti-expressief zijn manier van schilderen ook is, ze is niet te vervangen door een machinale druktechniek. Sam keerde na jaren terug naar de verf en dat is een interessante en verrassende keuze. Want wat we hier zien is een spel op de grenzen van verschillende 'traditionele' disciplines. De concepten en de beeldtaal die Sam ontwikkelt leiden even goed in de richting van grafiek, tekenkunst of sculptuur. Als ik Sams werk zie, zie ik dus ook quasi oneindige mogelijkheden.

Hedendaagse paradox

Het kruispunt van al die disciplines blijkt ook een ideale grond te zijn voor het verbinden van het modernisme aan niet-Westerse artistieke tradities zoals de Chinese en Arabische traditie. Het modernisme, voorgesteld als een opeenvolging van vernieuwingen, botst hier met eeuwenoude tradities. (Een lineaire geschiedenis tegenover een circulaire tijdsopvatting van de eeuwige wederkeer.)

Sam laat die botsing gebeuren en lokt ze zelfs uit. Hij toont onderweg dat het modernisme al van bij het begin beïnvloed werd door onder andere de Arabische cultuur die een veel rijkere ervaring had met abstractie. Elke kunst put uit de artistieke rijkdom van anderen, maar in de koloniale mentaliteit die we kennen werden die verbanden niet naar waarde geschat. Dat het modernisme zich ontwikkelde in de hoogdagen van het kolonialisme maakt het des te belangrijker om die verbanden in alle openheid te tonen.

Deze kritiek op het modernisme deelt Sam met veel hedendaagse kunstenaars, maar tegelijk kan zijn werk even goed als een liefdesverklaring aan het modernisme gelezen worden. Dat spreekt uit zijn drang naar vernieuwing en naar het uitpuren en universaliseren van een beeldtaal. Sam is uiteraard niet de enige kunstenaar die met deze paradox aan de slag gaat, maar het is toch belangrijk om te zien dat hij ook andere keuzes had kunnen maken, veelal gemakkelijkere keuzes, zoals het volledig afwijzen van het modernisme en het terugplooiën op de 'eigen' traditie. Sam volgt liever het spoor van een kunstenaar als Svi Goldstein die alle clichématige dualismen (West/Oost of Noord/Zuid, modernisme/post-modernisme, avant-garde/traditie, concept/esthetiek...) in vraag stelt.

De naar Jeruzalem verhuisde Svi Goldstein inspireerde Sam op meerdere vlakken. In het verweven van maatschappelijk engagement, theorie, kunst en leven. Maar ook in de fascinatie voor het Midden-Oosten.

Islamathematica

Het Midden-Oosten is het gebied waar de eerste steden ontstonden, 'de bakermat van de beschaving', zeker ook van de Europese cultuur. De voorlopers van ons alfabet zijn er ontstaan en later in de geschiedenis heeft de bibliotheek van Alexandrië de Europese renaissance mogelijk gemaakt *Het einde van de Middeleeuwen! Wat verlang ik daarnaar terug*. Via de zijderoute bracht het Midden-Oosten ondertussen mercantiele, maar ook culturele interactie tussen West en Oost. Die culturele traditie bestaat en toch staat de regio momenteel geboekstaafd als een oord van destructie en fanatisme. Elke vorm van culturele of materiële solidariteit met deze regio lijkt hierdoor gehypothecerd. De onderliggende banden en gelijkenissen kunnen dus niet genoeg benadrukt worden in de hoop oppervlakkige barrières te overwinnen.

Bloot

Toen ik kennismakte met Sam en zijn werk een aantal jaren terug *2016? 2017?* stelde ik me dan ook vaak de vraag waar de symbolen in zijn werk voor stonden. Ik bleek op het verkeerde been gezet. Het werk is totaal niet narratief en laat zich ook niet ten dienste stellen van de verhalen die ik hierboven schets. Vaak speelt de betekenis van de tekens die hij gebruikt geen rol of zijn het tekens die nooit een betekenis hebben gehad. En hier zit misschien nog de grootste gelijkenis met de avant-garde van de eerste helft van de twintigste eeuw: Sam bevrijdt zijn vormen van betekenis en opent hiermee voor zichzelf nieuwe manieren van spreken. De (hedendaagse) deur voor meervoudige interpretatie van een taalsysteem is hiermee meteen ook opengezet.

Sams kunst is weerbarstig. Je zou kunnen denken dat het een bolster is die je ziet, een schil waar je door moet om het achterliggende mysterie te kraken. Maar naar mijn aanvoelen ligt alles open en bloot voor ons en zit de complexiteit meteen al in de eenvoud vervat.

U bent vrij en wordt uitgenodigd om dicht te komen, te kijken, te denken en te voelen.